

A MÁV részvétele a párizsi béketárgyalások előkészítésében

„Az üzletigazgató urakhoz egyébként azt a kérést intézem, hogy a béketárgyalással összefüggő kérdésekben kiadott (háborús kárstatisztika) rendeleteinkre a jelentéseket a határidők szigorú betartásával terjesszék fel, mert ezeket semmiféle kifogással elodázní nem lehet.”¹

A II. világháborút a párizsi békeszerződés tárgyalásai zárták le. A magyar álláspontot alátámasztó dokumentáció elkészítését a Külügyminisztérium Békeelőkészítő Osztálya koordinálta, de az érdemi adatgyűjtést és a feldolgozást a minisztériumok és a különböző államháztartási intézmények végezték, köztük a MÁV is. A kiterjedt gyűjtőmunka eredményeként a béke-előkészítésről és a békekonferenciáról 1947-ben több kötet is megjelent; tudhatjuk meg Kertész Istvánnak, a Békeelőkészítő Osztály vezetőjének emlékiratából.² Gyarmati György, aki a memoár kiadói jegyzeteit összeállította, felsorolja ezeket a kiadványokat: „... a külügyminisztérium béke-előkészítő osztályának vezetőjeként Kertész István öt kötetet állított össze 1947-ben, Hungary and the Conference of Paris sorozatcímmel. Az angol mellett francia, orosz és magyar nyelvű változat is készült. Végül csak három kötet látott napvilágot. Az első kettő Hungary's International Relations Before the Conference of Paris, a harmadik Hungary and Conference of Paris címmel. A további kötetek kéziratban maradtak.”³

A béketárgyalás vasúti vonatkozású előkészítő anyagából néhány dokumentumot a MÁV SZK Zrt. Archívuma őriz. Az egy doboznyi irat töredékes része annak az iratanyagnak, melyet a MÁV 1988 nyarán adott át a Magyar Országos Levéltárnak.

¹ Varga László az 1945. október 16-i üzletigazgatói értekezleten. 4. oldal. MNL Z-1523 MÁV Igazgatósági értekezletek iratai, 1871-1949. 66. öe.

² Kertész István: Magyar békeillúziók 1945-1947. Oroszország és Nyugat között. Európa – História, Extra Hungariam sorozat, 1995. 21.

³ Im. 437.

0 170 910

Bpest 1988. év VII. hó 7. n.
 Selejtezhető: évben. Kiadási szám: Fond jegyzék + 1,2 Repertórium
anyag

Csomagolási jegyzék

Fuvarlevél szám:

Csomagolás módja: gh

Címzett: O. Levéltár
1. Béni kapu 2-4

Jele:

Szám:

Bruttó

Tara:

Nettó: 5000

Megnevezés	Csop.- szám	Tét.- szám	o/n	Egy- ség	Mennyi- ség	Előirányzat vagy rendeletsz.
írtató könyvek	1941-1946 ig.					
Ulf úrmiratók katalógusából ism. maradt						Guano
① Példatárgyak anyagai						1 db kútön melléklet
Ismeretlenül vasalt	RT	HEU				hőmérő és iratai
Imperial olaj pumpon						iratai
MAV Ig A/III - Hőmérő-főző						iratai
átadó						áruv.
tervező						28. VII. 7.
						<u>Benke</u>

A csomagolásnál jelen voltak aláírása:

917—039. r. sz. - Anyagszerk. m. - 54-905-133-4 - 2000 - 82 4058 Pátria Ny. (sm 879)

Jegyzék Tartalom 140 909 m. klt. - kor.
910. klt.

a Békétárgyalási iratanyagokról.

1. Magyar-román egyezmények a bécsi döntés után, 1940. szept. 2.
2. Magyarország közforgalmi Magánvasutai. Békeszerződés előkészítő anyag.
(előadomány a Delegáció részére.)
3. Magyarország közforgalmi magánvasutai. 1-14. kötet.
4. Magyarország közlekedési problémái a Békeszerződéssel kapcsolatban.
Összefoglalás. (Előtanulmány.)
5. Magyarország közlekedési problémái. 1-15. kötet.
6. Vasuti kérdések Békétárgyalási előkészítő anyag. 1-15. kötet.
7. Belkereskedelmi kérdések. Békétárgyalási előkészítő anyaga.
8. Hajozási kérdések. Békétárgyalási előkészítő anyaga.
9. Egyezmény. Magyarország ideiglenes Nemzeti Kormány és a Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetségének Kormány között. 1945. jan. 20.
(Hozzá tartozó „Részletezés” I.-III. melléklettel.)
10. Az 1947 évi Párizsi békeszerződés. 1945. febr. 26.
11. Békétárgyalás előkészítés, Adatok gyűjteménye.
12. Szabotázs cselekmények.
13. Békétárgyalás mellékletek. (Kézirat)
14. Egyezmények stb. a békétárgyalással kapcsolatban.
15. Vasuti kárstatisztika.

Lux Fnuő. leírta
a békétárgyalás anyagát
1. klt. 1. kötet

1967. V. 13

Jelzet: MÁV SZK Zrt. Archívum, Vezérigazgatóság gyűjteményes iratai, VG.10003

A három pólyás dossziét és az egy kötetet a MÁV SZK. Zrt. Archívuma jelenleg a Vezérigazgatóság gyűjteményes iratai fondban tárolja. A dossziék iratanyaga a békétárgyalási előkészületek közlekedési fejezetének képezte részét; tájékoztatott a külföldre vitt vagyontárgyakról és a visszaszerzésükre tett kísérletekről, a MÁV jóvátételi kötelezettségeiről és igényeiről, stb. A kötet a „Magyarország közforgalmú magánvasutai I. sz. Békeszerződési előkészítő anyag” címet viseli.

3/45

MAGYARORSZÁG

Előző kiadás

Közforgalmu magán
vasutai

I. sz. Békeszerződési előkészítő
anyag

Utolsó kiadás

MAGYARORSZÁG
KÖZFORGALMU MAGÁNVASUTAI
1846 - 1946

BÉKESZERZŐDÉSI ELŐKÉSZÍTŐ ANYAG.

- I. Történelmi rész - vonalhálózat.
- II. Gazdasági és pénzügyi helyzet.
- III. Joganyag.
- IV. Kártérítési és jóvátételi, egyéb
pénzügyi követelések.

1946.II.2.

TARTALOM.

Első rész.

<u>A közforgalmu magánvasutak története és vonalháló-</u> <u>zatának alakulása.</u>	oldal szám
I. Történelmi rész.	6- 25
II. A közforgalmu magánvasutak vonalhálózatá- nak alakulása.	26- 36
III. A trianoni határ által átszelt magánvasuti vonalak és ezek szerepe az ipari és gaz- dasági központok összekötésében.	37- 48
IV. Kivánalmaink a vonalhálózattal kapcsolat- ban.	49- 57

Második rész.

<u>A közforgalmu magánvasutak gazdasági és pénzügyi</u> <u>helyzete.</u>	
V. Tőke alakulás.	58- 68
VI. A magánvasutak gazdasági szerkezete.	69- 82
VII. A közforgalmu magánvasutak rentabilitása és szociális intézményeinek helyzete.	83- 93

Harmadik rész.

<u>A magánvasutak jogi helyzetének alakulása.</u>	
VIII. Belső jogszabályok	94-122
IX. Nemzetközi jog.	123-208
X/A. Az utódállamok által elkövetett jogsértések.	209-261
X/B. A jogsértések orvoslása, Nemzetközi bíróság igénybevételének biztosítása.	262-272

Negyedik rész.

<u>A közforgalmai magánvasutak kárterítési és jóváté-</u>	oldal
<u>teli igényei és egyéb pénzügyi követelések.</u>	szám
XI. A magánvasutak jóvátételi igényei német-	273-286
országgal szemben.	
XII. A magánvasutak kárterítési igényei a szö-	287-291
vetségekkel szemben.	
XIII. Az utódállamokkal szemben az elcsatolt ma-	292-293
gánvasutakban beruházott összegek címén	
érvényesítendő igények.	
XIV. Egyéb pénzügyi követelések.	294-320
XV. Értékelések és átszámítások.	321-323
Az Egyesült nemzetek Alapokmánya.	324-361
Nemzetközi Biróság Szabályzata.	362-383
Forrásmunkák	384

A Vezérigazgatóság gyűjteményes iratai fond egy másik tétele segít feltárni ennek a kötetnek a szerzőit. A MÁV Ügyészséget Dr. Vaszkó Arisztid szervezte újjá 1945-ben, s az ő nevéhez fűződik az Ü. III. osztály felállítása.⁴ Egy 1946. október 11-i beszámoló szerint ez az osztály részt vett a béke-előkészítő anyag összeállításában, s teljes egészében elkészítette annak magánvasúti I. fejezetét. Dr. Vaszkó Arisztid érdemeit emeli ki egy átsorolási javaslat: „A Kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter utasítására Ü. III. osztállyal együtt részt vett a béke-szerződés előkészítésének vasúti kérdései, különösen a magánvasutakra vonatkozó rész alapos és teljes feldolgozásában...”⁵ A békeanyaggal azonban hivatalosan Vaszkó beosztottja, az osztályfőnök, Gelléri Jenő foglalkozott.⁶ Egyéb források szerint legfelsőbb szinten a munkát Lux Ernő felügyelte.⁷

A béketárgyalásokra összeállított dokumentáció a MÁV SZK Archívumnál található töredékes formában is többféle feldolgozás lehetőségét kínálja. A közforgalmú magánvasutakról közölt, akár egy monográfiához is felhasználható adatok mellett érdekes témának ígérkezik a németek által elszállított vagyontárgyak összesítése, valamint a felkutatásukra tett kísérletek történetének rekonstruálása. A világháborús vasúti károk feldolgozása akár teljes körű is lehet, hiszen tartalmazza a németek, a nyilasok és szovjetek által okozott károkat, sőt azokat a tartozásokat is, melyeket a MÁV vezetése a fegyverszüneti szerződésben meghatározott kötelezettségeken felül számolt fel a Vörös Hadseregnek. Ebben a kontextusban fontos kiegészítő forrás a Budapesti Igazgatóság Gyűjteményes Irataiban található anyag, melyben az üzletvezetőségek szolgáltatnak adatokat a háborús károkról és a helyreállításról.⁸

⁴ Az Ü.III. a K.M. 9184/1945/II/I. sz. rendeletével és a MÁV 11261/1945 sz. rendeletével állt fel.

⁵ MÁV SZK Zrt. Archívum, Vezérigazgatósági Gyűjteményes Iratok, VG.10014

⁶ Magyar Nemzeti Levéltár, XIX-J-1-a Békeelőkészítő osztály, 1945-1951 (Állag). Internetes hozzáférés: <https://lnyr.eleveltar.hu/MNLQuery/detail.aspx?ID=10444>

⁷ Dr. Eperjesi László: Magyarország közlekedési problémái és a párizsi békeszerződés (1945-1946). 278. In: A Közlekedési Múzeum Évkönyve 13. 2001-2002. (2003) 272-304. Valamint: „A Lux Ernő által összeállított anyag a MÁV vonalairól, háborús káiról, a vasút kapacitásáról, a mozdonyok és vasúti kocsik számáról, az újjáépítés menetéről készített összefoglalás volt, amit Varga László adott át 1946 tavaszán, mintegy a megkötendő békeszerződést befolyásolni törekvő propaganda-kampány részeként, és ami publikációkban, rádió-előadásokban, filmhíradókban, az 1947. tavaszi közlekedési kiállításon, stb. is nyilvánosságot kapott. (...)Lux Ernőt bevonták a békeszerződés előkészítő bizottságába, és kapcsolataitól azt remélték, hogy a békeértekezlet szakreferensei a magyar érdekeknek megfelelően bírálják el a MÁV szakanyagát.” Tisza István: A magyar vasút újjáépítése és fejlődése 1945-1972 között. 34. In: Magyar Vasúttörténet 6. 1945-től 1972-ig. Főszerk.: Dr. Kovács László. Bp. 1998. 25-42.

⁸MÁV SZK Zrt. Archívum, Budapesti Igazgatóság Gyűjteményes Iratai, BG.10001

A szovjet katonai parancsnokságok pénztárainktól
elismervény ellenében, vagy anélkül a következő összegeket
vették át:

1.) Budapesti üzletvezetőség területén lévő pénztáraktól	11,682.006 ⁷⁹ P
2.) Debreceni " "	6.400 ⁵⁰ "
3.) Miskolci " "	3,794.755 ⁷¹ "
4.) Pécsi " "	386.957 ¹² "
5.) Szegedi " "	1,649.303 ⁹³ "
6.) Szombathelyi " "	811.463 ⁰³ "
1945. évi I - III havi értékben összesen	18,330.887 ⁰⁸ P.
1938. évi értékkel	606.000.- P.

Ö s z e f o g l a l á s,

A szovjet hadvezetőség pénztárainktól 1938. évi értékben összesen 606.000 pengőt vettek igénybe.

A Máv. műhelyekben a szovjet hadvezetőség részére végzett munkák (leltári tárgyak, felszerelések, kocsik, stb.) költsége 1945. július 22-ig összesen 2,363.600 pengőt tettek ki, 1938.évi pengő értékben. Az adatok nem teljesek, mert még min-
vannak folyamatban munkák.

A vontatási szolgálat keretében ugyancsak 1945. júli -
us 22-ig teljesített munkák (7 db. 2 tengelyes személykocsi
átalakítása termszkocsivá, 500 db. teher kocsi átalakítása ka-
tonai fekvőhelyek részére, közuti gépkocsi kijavítása vasuti
anyagokkal, debreceni katonai kórházban központi fűtés kezelé-
se, 176 db. 0 kocsinak oldalfalakkal való ellátása stb.) ösz -
szes költsége 4,574.200 pengő volt, 1938.évi pengő értékben.

Ö s s z e s i t é s .

A szovjet hadvezetőség rendelkezésére a Máv. műhelyek-
ben és a vontatási szolgálat keretében 1945.évi július 22.-ig
összesen kerekén mintegy 7 millió összegű munkát végeztünk 1938.
évi pengő értékben.

K I M U T A T Á S

az orosz hadvezetőség által igénybevett anyagokról, leltári tárgyakról stb.

1./ Műhelyi anyagok és leltári tárgyak:

Északi főműhely	438.000 P.
Istvánfelki főműhely	322.000 "
Dunakeszi "	50.000 "
Székesfehérvári műhely	78.000 "
Szolnoki "	212.000 "
Miskolci "	5.000 "
Szombathelyi "	14.000 "
Debreceni "	10.000 "
Vegyészet-laboratórium	64.000 "

Összesen: 1,193.000 P.

2./ A villamos üzem készletéből:

8 db. vill. motorok, 1 db. mosdony	1,100.000 P.
Villamos motorok	6.000 "
Olaj, bronzsodrony, faoszlopok	38.000 "
Szerszámok, műszerek, szerelési anyagok	375.000 "

Összesen: 1,519.000 P.

3./ A vontatási szolgálat készletéből:

szerszámok, leltári tárgyak, műszerek, gépszíjak, munkagépek, villamos felsővezeték anyag, butorzat, irodaberendezések és irodaanyagok, vágány gépkocsik, motorhajtányok, mérlegek, olaj, motorkó, kompresszorok, hegesztő készülékek, csigaszorok, mosdony beemelők és egyéb emelők, csizmak, ruhák, bundák, laktanya felszerelések, tüzelő fecskendők, segélykocsi felszerelések, stb.

Budapesti üzemvezetőség	572.800 P.
Debreceni "	54.000 "
Szegedi "	63.490 "
Pécsi "	56.730 "
Szombathelyi "	270.000 "

Összesen: 1,018.000 P.

4./ Az igénybevett hidanyagok:

hidprovisóriumok, mosgóhidszerelvények és külön-
féle hídanyagok összesen: 2,000.000 P.

**5./ A szertárak készletéből igénybe vettek üveg-, vas-, fém-,
világítási-, villamosági-, szén-, fa-, bőr-, textil-, olaj- és
festékanyagok, valamint különféle leltári tárgyak**

Összesen: 48,298.000 P.

/1938. évi/ értékben.

A szovjet hadvezetőség a hadműveletek alatt és a fegyverszüneti szerződés után a szertárakból, a raktárakból, stb. a következő értékű anyagokat és leltári tárgyakat vette igénybe, melyekről a mellékelt kimutatás nyújt tájékoztatást.

Ezek értékének megállapítása az 1938. évi pengő értékben történt.

1./ A műhelyi anyagok és leltári tárgyak	1,193.000 P.
2./ A villamosüzem készletéből	1,519.000 "
3./ A vontatási szolgálat készletéből	1,018.000 "
4./ Különféle hidanyag	2,000.000 "
5./ A szertárak készletéből	<u>48,298.000 "</u>
Összesen:	54.028.000 P.

Összefoglalás.

A szovjet hadvezetőség a hadműveletek alatt és a fegyverszüneti szerződés után mintegy 54,028.000 pengő értékű vasuti anyagot és leltári tárgyat vett igénybe.

A szovjet részére 1944. október havától 1945. július hó végéig /július 22-ig/ 1.036,302.000 árutonnakilométert, a személyforgalomban 7,043.000 kocsitengelykilométert teljesítettünk.

Ezeknek a teljesítményeknek nagy része az annakidején még rendezetlen, zavaros állapotok miatt okmányszerűen ki nem mutatható.

A fuvarokmányok nélkül továbbított szállítmányok mennyiségét az egyes állomások feljegyzéseiből és az üzletvezetőségek megállapításai alapján mutattuk ki.

Az árutonnakilométerenkénti egységárat az 1937/38 és 1938/39 évi egy árutonnakilométerre eső bevétel középarányosában, azaz 6.2 fillérben, az egy személykocsi tengelykilométerre eső kiadást ugyancsak az 1937/38 és 1938/39 évi egységnyi kiadás középarányosában, azaz 20.9 fillérben állapítottuk meg. Ilyen módon a teljesített 1.036,302.000 árutonnakilométer teljesítmény után 6,2 fillér egységár mellett fuvardíj igényünk ez év július hó 22-ig 64,250.000 pengő, a személyszállítások után pedig 7,043.000 kocsitengelykilométer teljesítmény és 20.9 fillér egységár mellett 1,472.000 pengő, összesen tehát 65,722.000.-, 1938. évi értékű pengő.

Az orosz-magyar fegyverszüneti egyezmény 1.§.3. pontjában foglaltak értelmében „Magyarország Kormánya és Főparancsnoksága csapatszállításokat minden rendelkezésére álló közlekedési eszközzel, a saját költségére fogja elősegíteni, szárazon, vízen és a levegőben.”

Ezek alapján a szovjet csapatszállításokért fuvardíj igényt ugyan nem támaszthatunk, egyrészt azonban a fuvarokmányok hiánya, másrészt a meglevőknek meg nem felelő kitöltése folytán nem állapítható meg az, hogy ezeknek a szállításoknak hányad része esik a csapatszállításokra. Erre nézve egy esetleges szovjet-magyar megállapodásra volna szükség, amely kellő szabatoossággal határozná meg az eddig végzett, valamint az ezután történő szovjet szállításoknál, hogy mennyi teljesítmény tartozik a csapatszállítások fogalma alá.

Hónap	Áruforgalom /1000 árutonna km./			Személyforgalom /100 kocsiengely km./		
	Fuvarokmá- nyokkal	Fuvarokmányok nélkül	Összesen:	Fuvarokmá- nyokkal	Fuvarokmányok nélkül	Összesen:
	végzett szállítások tel- jesítményei			végzett szállítások tel- jesítményei		
Október	-	2.908	2.908	-	104	104
November	-	7.753	7.753	-	282	282
December	-	18.667	18.667	-	666	666
Január	13.177	45.046	58.223	1.208	3.428	4.636
Február	17.722	66.214	83.936	936	4.613	5.549
Március	24.821	89.475	114.296	1.100	6.227	7.327
Április	28.406	135.637	164.043	2.018	10.085	12.103
Május	58.055	125.302	183.357	3.983	11.192	15.175
Június	98.877	134.245	233.122	4.365	10.062	14.427
Július	71.733	98.264	169.997	3.465	6.696	10.161
Összesen:	312.791	723.511	1.036.302	17.075	53.355	70.430

Összefoglalás.

A szovjet hadsereg részére végzett áru-
és személyszállítás fuvardíja 1945. évi július hó 22-
ig 1938 évi pengő értékben átszámítva összesen
65,722.000 pengőt tesz ki.

A gazdaság- és közlekedéstörténeti vonatkozás mellett a politikatörténeti feldolgozás lehetősége is fennáll, hiszen a béke-előkészítés témájával összefügg a „Varga - Lux ügy”. A MÁV Elnök és a nyugalmazott MÁV igazgató koncepció perében a vád fontos eleme volt, hogy Varga utasítására Lux összeállította a szovjet tartozások jegyzékét. Lux szerepére utal Horváth Ferenc is egy Vasúthistória Évkönyvben megjelent cikkének irodalom jegyzékében: „Lux Ernő: 1945 évi trianoni (sic!) béketárgyalás vasúti anyaga (kézirat).”⁹ Ugyancsak a Vasúthistória Évkönyvben jelent meg Lovas Gyula munkája Varga Lászlóról, melyben a koncepció pernek a Történeti Hivatalban őrzött anyagát ismerteti. Ennek a feldolgozásnak is hangsúlyos szála a Szövetséges Ellenőrző Bizottság számára, illetve a békekonferencia előkészítéséhez nyújtott adatszolgáltatás.¹⁰

Matus László

⁹ Dr. Horváth Ferenc: A magyar vasút veszteségei a második világháborúban és a rombolások helyreállítása. 65. o. In: VHÉ 1995. 27-65. Legutóbbi, szóbeli információnk alapján ez a kézirat a Közlekedési Múzeumban található.

¹⁰ Lovas Gyula: Varga László. 28. VHÉ 1991. 25-42. Valamint: Egerszegi, im. 279.